

Keçenin Öyküsü

Keçe, kaba, yünlü bir kumaş türüdür. Ancak diğer kumaşlar gibi dokuma yoluyla değil, keçeleştirme denen işlemin sonucu olarak ortaya çıkar. Sıcaklık, nem ve basınç altında, sabunun kayganlığından yararlanılarak, yün lifleri birbirine sürtülüp hareket ettirilir. Bu işlemler sonucunda keçeleşme oluşur, yani yün lifleri birbirine dolanır. Keçe yapımında, koyun yününün yanı sıra tavşan ve deve tüyü, tiftik, keçi, kunduz kılları da kullanılır. Keçeden şapkalar, çantalar, çizmeler, giysiler, yastıklar, kilimler, spor malzemeleri ve süs eşyaları yapılabilir.

Bazıları keçeyi "donuk suratlı yün" olarak tanımlarlar. Gerçekten de keçe, kaba yapılı, yünlü bir kumaş türüdür. Ancak dokuma yoluyla değil, elle yapılan bazı işlemlerle üretilir. Keçeleşme, yün liflerinin su yardımıyla ve "tepme" yoluyla birbirlerine dolanmasından başka bir şey değil. Yanlışlıkla çamaşır makinesine giren yün kazakların bazen ne duruma geldiğini anımsayın; çeker ve keçeleşirler. Çamaşır makinesinde yünlü kazakların başına gelenlerin bir benzeri, keçe üretilirken de gerçekleşir.

Keçe Nasıl Yapılır?

Keçe, el emeği ve kol gücüyle üretilen bir malzeme. Ancak günümüzde hallaç ve keçe tepme makinesi gibi teknoloji ürünleri de keçe üretiminde kullanılıyor. Keçe ustaları, keçeyi üretmeden önce kırılmış koyun yünlerini diken, çalı, pislik gibi istenmeyen maddelerden arındırırlar. Bundan sonra, yapılacak eşya türüne göre kıllar sınıflandırılır. Örneğin, kepenek (çobanların giydiği aba), kilim, halı gibi sert ve dayanıklı ürünler için, hayvanın postunun dış katmanındaki kaba ve sert kıllar kullanılır. Daha

yumuşak keçe ürünleri için orta katmandaki yumuşak kıllar yeğlenirken; hayvanın tenine yakın olan daha yumuşak ve ince kıllar, yumuşak keçelerin yapımında kullanılır. Sınıflandırma bittikten sonra, yünler didilip kabartılır ve yere serilen bir hasırın üstüne yapılacak keçenin boyundan büyük bir bez serilir. Nemlendirilmiş yünler, bu bezin üzerine düzgün bir biçimde yayılır. Bu işleme "yün dökme" adı verilir. Bezin açıkta kalan kenarları, yayılan yünlerin üstüne katlanır. Daha sonra hasırla birlikte kıvrılarak rulo yapılır. Bu rulo, iki başından ve orta kısmından sıkıca bağlanır. Artık sıra dövme aşamasına gelmiştir. Birkaç kişi, bu rulonun üstüne

çıkarak ruloyu çığner. Bu işleme "tepme" adı verilir. Hasır rulo, belli aralıklarla suya batırılır ve yünler birbirine kaynaşıp keçe haline gelene kadar işlemler sürdürülür. Yün keçelettikten sonra da rulo açılıp kenarlarından çekilerek biçimlendirilir. Daha sonra yeniden rulo haline getirilir ve tepilir. Bunun ardından, "pişirme" denen, sıcak su ve sabunla keçeğe son halini verme işlemi gelir. Bunun için keçe hasırdan çıkarılır, kenarları düzeltilir ve sıcak su, sabun kullanılarak dövülür. Sıcak su ve sabun, keçeleşmenin hızlanmasını sağlar. Kıllar, çatı kiremitleri gibi birbiri üzerine dizilmiş bir doku oluştururlar. Bu dokunun tırtıklı yüzeyi sayesinde, kıllar birbirlerine kenetlenip düğümlenirler.

Siz de Keçe Yapabilirsiniz

Banyonuzdaki bir leğende keçe üretebilirsiniz. Gerekseim duyacağınız gereçler: 10 - 13 cm uzunluğunda yün lifleri, kumaş boyası, havlu, plaj hasır, sıcak su, leğen, eldiven, deterjan.

Önce yün liflerini didikleyin. Bu liflerin bir kısmını da dilerseiz desen verebilmek için kumaş boyasıyla boyayın.

Düz bir zemin üzerine havlu, onun da üzerine hasır serin. Didiklediğiniz yün liflerini önce 4-6 parçaya ayırın. İlk parçayı düşey doğrultuda, bir uçtan diğer uca hasırın üzerine yayın. İkinci parçayı, lifleri birinciye dik olacak şekilde, ilk parçanın üzerine yayın. Bu işlemi diğer parçalar için de, her katın lifleri bir öncekine dik olacak şekilde sürdürün. İşlem sonunda tabakaların toplam kalınlığı 5-6 cm olmalı. Her tabakayı oluşturduktan sonra üzerine soğuk su serpererek nemlendirmeyi unutmayın. En üst tabakaya desen koyabilirsiniz. Bunun için, kumaş boyasıyla boyadığınız yün liflerini kullanabilirsiniz.

Oluşturduğunuz yün tabakalarını deterjanlı suyla iyice ıslatın ve hasır yünlerle birlikte bir rulo haline getirin.

Leğeni, 5 cm yükseklikte sıcak suyla doldurun. Keçeleşmenin oluşabilmesi için normal su sıcaklığı 50 - 60 °C'dir. Ancak keçeleşme, sıcaklığın artmasıyla fazlalaşır.

Eldiveninizi takın ve ruloyu leğendeki suyun içine daldırın. Ruloyu suyun içinde ileri geri döndürerek sürekli hareket ettirin. Keçeleşmenin olabilmesi için gerekli olan en önemli etkenlerden biri de, lifleri hareketlendirmektir. Bu, ruloyu üç yönde sallayarak gerçekleştirilir. Sallama işlemini 3 - 4 dakika sürdürün. Sonra ruloyu leğenden çıkarın ve havlunun üzerinde açıp şekil verin, sonra tekrar rulo haline getirin ve ruloyu tekrar leğene sokup, sallama işlemini sürdürün. Leğendeki su soğumuş olabilir, sıcak su eklemeyi unutmayın. Tam anlamıyla keçeleşmenin olabilmesi için ruloyu 3 - 4 kez açıp, şekil verip, 3 - 4 dakikalık sürelerle leğende sallamanız gerekebilir.

Ruloyu açın, parmaklarınızla test edin; liflerdeki kalınlaşmayı hissedeceksiniz. Keçeyi soğuk suyla durulayın ve kurumasını bekleyin.

Keçe, Nerelerde Kullanılır?

Bazı spor malzemeleri keçeden üretiliyor. Türkler, en az bin yıldan beri futbol oynuyorlar. Eskiden, bu oyunu oynarken kullandıkları kurşun topun üzerini keçeyle sarıyorlarmış. Şimdilerdeyse halı sahaların yapımında keçe kullanılıyor. Bu sahalarda en altta dolgu malzemesi, onun üzerinde keçe, en üstte de çim halı yer alıyor. Mini golf sahalarının yapımında da bir zamanlar keçe kullanılmış. Binicilikteyse atın rahat olması çok önemli. Bu nedenle, atın eyerinin altına keçe konuluyor. Böylece ata binen kişinin ağırlığı, atın sırt kemiğine baskı yapmamış oluyor. İlk bilardo masalarında topların yere düşmesini engellemek amacıyla masanın çevresine ahşap bir çerçeve konulurdu. Ancak bu çerçeveye çarpan toplar gürültüye yol açardı. Gürültüyü engellemek için çerçevenin iç kısmına, keçeyle doldurulmuş bez yastıklar konuldu. Tenis de keçeyle kaplanmış toprakla oynanıyor. Ata sporumuz yağlı güreşte pehlivanların giydiği kispetin paça kısmında, yani paçabentte, yine keçe kullanılıyor.

Keçenin kullanıldığı başka alanlar da var. Keçeden, yaygı, yolluk, seccade, yastık, eyer örtüleri, çadır gibi ev eşyası yapıldığı gibi kepenek, çizme, çorap, patik, şapka vb. giyim eşyaları da yapılıyor. Örneğin, İskandinav'da 3500 yıldan beri keçe şapkalar kullanılıyor. Keçe botlar da, özellikle İskandinavya ve Rusya'daki insanların en önemli eşyalarından. Tibetlilerse keçeden yağmurluk yapmışlar. Anadolu'nun ve Türk tarihinin simgelerinden olan keçe, geçmişte arabaların üstünü kapamada da kullanılmış. Halıfleks olarak bilinen yer döşemesi de, keçeden başka bir şey değil. Ayrıca otomotivde, ses ve ısı yalıtımında da keçe kullanılıyor.

Gülğün Akbaba

Kaynaklar

http://www.selcukgurisik.com/metin_tr.html#4
<http://www.allfiberarts.com/library/aa00/aa10900.htm>
<http://www.kultur.gov.tr/>
http://www.tad.com.tr/mt/nw_tt/endustri.html